

Vidusposma izvērtējuma par horizontālā principa “Vienlīdzīgas iespējas” īstenošanas ietekmi uz dzimumu līdztiesības veicināšanu, personu ar invaliditāti tiesību ievērošanu un iekļaušanu, diskriminācijas novēršanu 2014.-2020. gada Eiropas Savienības fondu plānošanas periodā

REZULTĀTU KOPSAVILKUMS

Pētījuma mērķis un tvērums

Pētījuma mērķis ir novērtēt 2014.-2020. gada ES fondu plānošanas perioda ES fondu ieguldījumu ietekmi uz horizontālā principa „Vienlīdzīgas iespējas” (turpmāk - HP VI) mērķu sasniegšanu. Pētījumā ietvertais periods ir no 2014. līdz 2018. gada pirmajam pusgadam. Kopumā ir veikts padziļināts izvērtējums par **169 Eiropas Sociālā fonda projektiem**, kā arī papildus par 188 Eiropas reģionālās attīstības fonda projektu un septiņu Kohēzijas fonda projektu rādītājiem, kas raksturo ietekmi uz horizontālās politikas mērķu sasniegšanu. Pētījumā analizēti aktuālie dati par ESF projektu dalībniekiem, kas bija pieejami uz 2017.gada decembri, projektu aktuālie sasniegtie HP VI rādītāji, veikta labās prakses piemēru kvalitatīva izpēte, kā arī analizēts HP VI īstenošanas un koordinēšanas process.

Pētījumā:

- analizēts mērķa grupu dalībnieku profils ESF līdzfinansētos projektos;
- apkopoti un izvērtēti dati par sasniegtajiem HP VI rādītājiem;
- izvērtēts, kādā apjomā projektos tiek īstenotas specifiskās darbības, kas veicina HP VI ievērošanu;
- izvērtēta divu ES dalībvalstu (Igaunijas un Slovēnijas) pieredze HP VI ieviešanā un īstenošanā;
- identificēti un aprakstīti labās prakses piemēri (projekti);
- analizēti HP VI koordinēšanas un ieviešanas mehānismi un identificētas problēmas šajā jomā;
- izstrādāti ieteikumi HP VI īstenošanā identificēto problēmu mazināšanai.

Definēto uzdevumu izpildei ir izmantotas trīs pamata metodes: dokumentu analīze (t.sk. tiesību aktu un politikas plānošanas dokumentu analīze, sekundāro datu analīze, projektu dokumentu analīze); datu statistiskā analīze (statistiskas dati, t.sk. līdz pat projekta īstenošanu līmenim visa veida kvantificēti dati un to apkopojumi); ekspertu intervijas (kopumā veiktas 30 intervijas ar 46 ekspertiem).

ES fondu vadībā un projektu īstenošanā iesaistītie kopumā pozitīvi vērtē LM sniegto metodisko, konsultatīvo un izglītojošo atbalstu par HP VI īstenošanu.

Horizontālā principa „Vienlīdzīgas iespējas” īstenošanas pieejas

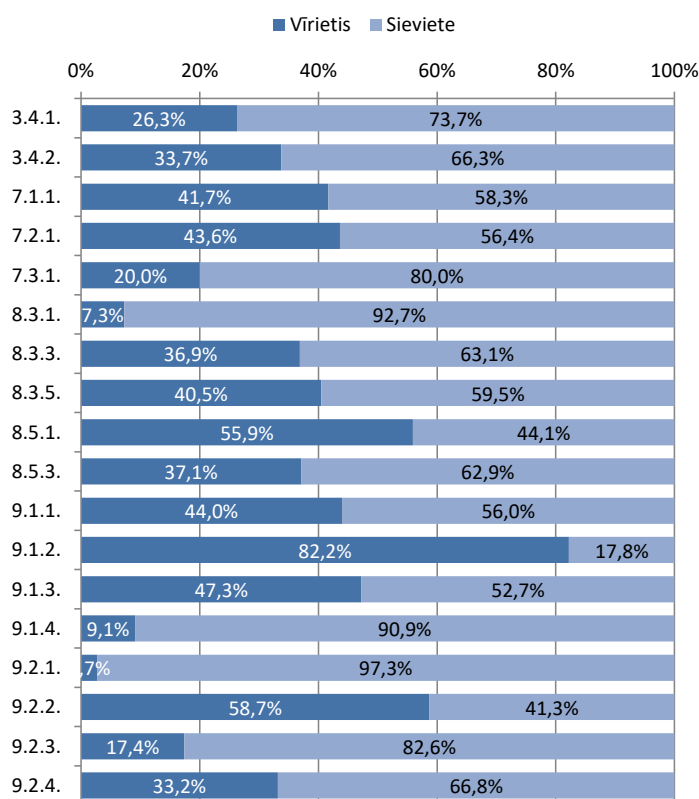
Pētījuma rezultātā identificētas četras no projektu īstenošanas prakses izrietošas pieejas attiecībā uz HP VI ievērošanu un ieviešanu.

- 1 Noklusējuma pieeja, atbilstoši kurai projektu darbības jomā **nav nepieciešams īpaši akcentēt HP VI**, tā aspekti ir integrēti konkrētajā jomā kā pamata vērtības, projektā iesaistīto speciālistu kvalifikācija ietver zināšanas par HP VI aspektiem un izpausmēm, tāpēc tie nav atsevišķi izdalāmi un specifiski stiprināmi. Šajā pieejā tiek uzturēts spēcīgs vispārējā diskriminācijas aizlieguma diskurss.

- 2 Distancētā pieeja, kas nozīmē, ka darbības, kas ir vērstas uz HP VI ievērošanu, **nav projekta pamata darbības**, tāpēc tām tiek pievērsta sekundāra nozīme, norādot, ka HP VI rādītāji, ja tādi projektam ir noteikti, tiks izvērtēti pēc fakta projekta noslēgumā.
- 3 Pasīvi integratīvā pieeja, saskaņā ar kuru tas, ka projektā apzināti tiek pievērsta uzmanība tam, lai **netiktu radīti nekādi ierobežojumi** personām pēc vecuma, dzimuma, etniskās piederības vai invaliditātes pazīmes, tiek vērtēts kā HP VI ievērošana. Vienlaikus projektos netiek veiktas jebkādas specifiskas darbības vienlīdzīgu iespēju veicināšanai, stiprināšanai un attīstīšanai.
- 4 Proaktīvā pieeja, kas paredz, ka HP VI aspekti ir **nozīmīgi gan projekta vadības, organizācijas un ieviešanas līmenī, gan projekta darbību līmenī**. Būtiski norādīt, ka proaktīvā pieeja var tikt attiecināta gan uz projektu kopumā (raksturīgāk tas ir projektos, kuros ir specifiskās mērķa grupas), gan uz atsevišķām darbībām vai mērķa grupām. Kopumā šāda proaktīva pieeja HP VI ievērošanā **sekmē kopējo sabiedrības toleranci, vienlīdzīgu attieksmi** pret ikvienu neatkarīgi no vecuma, dzimuma, etniskās piederības vai veselības stāvokļa.

ESF projektu dalībnieku profils

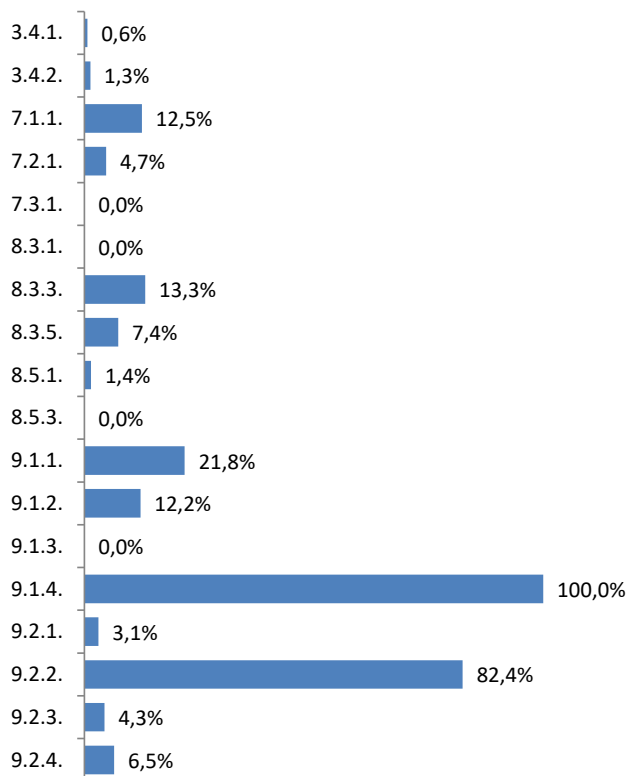
Kopumā līdz 2017. gada 31. decembrim pētījumā aptvertajos 169 ESF projektos piedalījušies **105 296 DALĪBNIKĒKI**, no tiem 24,8% deklarēti Latgales reģionā, 15,1% ir deklarēti Rīgas reģionā, 12,1% – Pierīgas reģionā, 11,7% – Vidzemes reģionā, 14,2% – Kurzemes reģionā, 13,8% – Zemgales reģionā. 8,3% dalībnieku dzīvesvieta nav norādīta.



Datu analīze **DZIMUMA** griezumā rāda, ka 40,7% ESF projektu dalībnieki ir vīrieši un 59,3% – sievietes. Vīriešu un sieviešu proporcijas dažādu projektu dalībnieku vidū atšķiras, ko nosaka attiecīgā projekta mērķi un mērķa grupas (piemēram, aktivitātes vērstas uz mērķa grupām, kuras dalībnieku vidū dominē viens no dzimumiem). Kopumā svarīgi, lai dzimumu līdzsvars ir sasniegts to projektu īstenošanā, kuru aktivitātes vērstas uz plašām iedzīvotāju grupām. Var uzskatīt, ka tas ir sasniegts piem., specifisko atbalsta mērķu (SAM) 7.1.1, 7.2.1., 8.5.1. un 9.1.1. īstenošanā, t.i., nodarbinātības projektos un projektā, kas paredz profesionālās izglītības iestāžu audzēkņu dalību darba vidē balstītās mācībās.

Mērķa grupu dalībnieku profilu **VECUMA** griezumā arī ietekmē SAM ietvaros īstenoto projektu mērķi. Piem., nodarbinātības un izglītības jomā (7.1.1., 7.2.1. un 9.1.1. SAM) īstenotajos projektos lielākā daļa dalībnieku ir vecumā no 15 līdz 59 gadiem – 82,7% no visa dalībnieku kopskaita. Bērni un jaunieši no 0 līdz 29 gadu vecumam veido 44%. Vismazāk dalībnieku ir vecumā virs 65 gadiem –

1,8% no visu dalībnieku kopskaita, galvenokārt 9.2.4. SAM (veselības veicināšanas pasākumi) projektos.



ESF īstenoto projektu dalībnieku vidū 12,3% bija **PERSONAS AR INVALIDITĀTI**. 1,4% dalībnieku bija personas ar redzes invaliditāti, 0,4% – ar dzirdes invaliditāti, 2,7% – ar kustību traucējumiem, 4,3% – garīga rakstura invaliditāti un 6,4% – cita veida invaliditāti. Visbiežāk personas ar invaliditāti ir 9.1.4., 9.2.2., 9.1.1., 8.3.3., 7.1.1. un 9.1.2. SAM dalībnieku vidū, kas vērsti uz integrācijas darba tirgū veicināšanu vai to atbalstošām darbībām. ESF projektu dalībnieku ar invaliditāti dalījums dzimumu griezumā ir proporcionāls.

Galvenie secinājumi

Novērtējot līdz šim īstenotās darbības, izvirzīti šādi galvenie secinājumi par to ietekmi uz HP VI aspektiem.

Personas ar invaliditāti ir mērķa grupa, kurai pievērsta īpaša uzmanība un attiecībā uz kuru ir uzsākta gan tādu darbību īstenošana, kas sniedz ilgtermiņa rezultātus, gan tiek īstenotas tūlītēja atbalsta darbības, sekmējot šīs grupas iekļaušanos izglītībā, darba tirgū un sabiedrībā kopumā.

Dzimumu līdztiesības jomā pieaug izpratne par vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanas nozīmi visās dzīves jomās neatkarīgi no personas dzimuma. Turklāt jāuzsver, ka dzimumu vienlīdzības aspekts tiek ņemts vērā ne tikai, lai nodrošinātu dažādu resursu pieejamību, bet arī lielāka vērība tiek pievērsta arī šī aspekta integrācijai dažādu darbību saturā.

Šajā plānošanas periodā īpaša uzmanība ir pievērsta vairākām **gados vecāku iedzīvotāju grupām**, īpaši vecumā sākot no 54+ gadiem, ar mērķi veicināt tās aktīvo novecošanos, sniedzot daudzveidīgu atbalstu sociālajā, profesionālajā, izglītības un veselības jomā.

Attiecībā uz darbībām, kas mazina diskrimināciju pēc **etniskās piederības** pazīmes, secināms, ka finansējuma saņēmēji īsteno darbības, kas projektu darbību ietvaros nodrošina diskriminācijas aizliegumu pēc šīs pazīmes.

HP VI kritēriju un to piemērošanas metodiku saskaņošanas procesā netika konstatētas problēmas ne no vienas šajā procesā iesaistītās puses. Starpinstitucionālā sadarbība tiek vērtēta kā operatīva un efektīva.

HP VI īstenošanā identificētās problēmas

- ☹ Kaut arī kopējā ES fondu vadībā un projektu īstenošanā iesaistīto izpratne par vienlīdzīgām iespējām un diskriminācijas aizliegumu ir pieaugusi, joprojām novērojama sašaurināta izpratne par HP VI tikai kā atsevišķu vispārīgu tehnisku principu ievērošana.
- ☹ Projektu īstenošanai pietrūkst padziļinātas izpratnes par HP VI daudzveidību un horizontālo izpausmi specifiskās darbībās dažādās nozarēs, īpaši pasākumu saturā.
- ☹ HP VI universālajām darbībām (piemēram, informācijas un vides pieejamība, nediskriminācija pēc vecuma, dzimuma, etniskās piederības, HP VI ievērošana projekta vadībā) ir nepilnīgi uzraudzības instrumenti vai rādītāji, kā rezultātā ir apgrūtināts visaptverošs šo darbību īstenošanas pēc būtības novērtējums.
- ☹ Nepietiekams tādu HP VI īstenošanas darbību piemēru apkopojums dažādās nozarēs un dažādos darbību veidos, kas sekmētu inovatīvu HP VI īstenošanas risinājumu attīstību un izplatību.

Labās prakses piemēru veiksmes atslēgas

- 😊 Mērķa grupu vajadzību nepārtraukta analīze un iespējas elastīgi reaģēt uz jaunām vajadzībām.
- 😊 Projekta specifiskās darbības, kas veicina HP VI ievērošanu, ir saskaņotas ar projekta mērķi un darbībām, tās ir balstītas uz konkrētiem instrumentiem un specifiskām mērķa grupas vajadzībās balstītām darbībām.
- 😊 Projektu īstenošanai ir pieredze, izpratne un zināšanas par HP VI būtību un daudzpusību, tā aspektiem, mērķiem un īstenošanas nozīmi konkrētu atbalstu saņēmušo dalībnieku situācijās un dzīves kvalitātes uzlabošanā.
- 😊 Projektā tiek izmantoti daudzveidīgi komunikācijas līdzekļi, kanāli un formas, lai sasniegtu atbalstāmo mērķa grupu un motivētu to iesaistīties projekta darbībās.
- 😊 Projektā tiek piemērota individuāla pieeja HP VI mērķa grupām.
- 😊 Projekta darbības caurvij vispārīgās HP VI darbības – tiek ievērots diskriminācijas aizlieguma princips projekta vadībā, organizācijā un visu darbību īstenošanā.

Ieteikumi HP VI darbību ieviešanai, koordinēšanai un izvērtēšanai

- Turpināt nodrošināt izglītojošo un informatīvo atbalstu par HP VI būtību un izpausmēm, īpašu uzmanību pievēršot vienlīdzīgu iespēju principu integrēšanai visa veida darbību saturā.
- Izstrādājot HP VI rādītājus, sniegt attiecīgo rādītāju izvērstu skaidrojumu, norādot uz to attiecināmos darbību veidus un mērķa grupas pazīmes. Izstrādāt HP VI veicinošo darbību satura vērtēšanas kritērijus vai to paraugus visos HP VI aspektos.

- Diferencēt HP VI darbības pēc to specifiskuma pakāpes, definēt HP VI vispārējās jeb universālās darbības, kuras iespējams īstenot neatkarīgi no jomas, un izstrādāt to novērtēšanas instrumentu.
- Pēc iespējas salāgot darbības, kas vērstas uz projekta rādītāju sasniegšanu, ar tām darbībām, kas sekmē HP VI rādītāju sasniegšanu, īpaši tajos projektos, kuros rādītāja mērvienība ir personas (projekta dalībnieki).
- Noteikt minimālās HP VI kritēriju prasības, nodrošinot vispārējās jeb universālās darbības, kas veicina vienlīdzīgu iespēju un diskriminācijas aizlieguma ievērošanas, kā obligātas, tā nodrošinot minimālo darbību īstenošanu, kas sekmē vienlīdzīgu iespēju kā horizontālas politikas principu ievērošanu.
- Apkopot inovatīvu labās prakses piemērus darbībām konkrētās jomās, kas veicina HP VI īstenošanu visos aspektos. Izplatīt informāciju par labās prakses piemēriem, izmantojot daudzveidīgus informācijas nodošanas kanālus, īpaši uzrunājot mērķa grupas.

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020



EIROPAS SAVIENĪBA

Eiropas Savienības
struktūrfondi un
Kohēzijas fonds



Baltic
Institute
of Social
Sciences

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē